

4.5.2021

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Euroopan unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esityksen taustalla on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1672 unioniin saapuvien tai sieltä poistuvien käteisvarojen valvonnasta ja asetuksen (EY) N:o 1889/2005 kumoamisesta, joka annettiin 23.10.2018. Asetuksen tavoitteena on rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estäminen ja havaitseminen. Asetusta sovelletaan 3.6.2021 alkaen. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi asetuksen täydentämiseksi tarvittavat säännökset muun muassa kansallisten viranomaisten toimivaltuuksista valvoa asetuksen soveltamista tekemällä tarkastuksia sekä ilmoittamis- ja tiedonantovelvollisuuden täyttämättä jättämisen seuraamuksista.

Rikoslain tulliselvitysrikoksia koskevaan pykälään ja rahanpesun selvittelykeskuksesta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi uudesta sääntelystä johtuvat tekniset muutokset.

Voimassa olevat EU- asetus ja sitä täydentävä laki

Voimassa oleva laki ”Euroopan yhteisön rajan yli kuljetettavan käteisrahan valvonnasta” toimeenpanee voimassa olevaa EU-asetusta, jonka uusi EU-asetus kumoaa ja jossa on säädetty ilmoitusvelvollisuus käteisrahan kuljettamisesta vähintään 10 000 euron verran yhteisön alueelle tai sieltä pois. Käteisraha on siinä määriteltä siten, että se kattaa valuutan (setelit ja kolikot) sekä haltijakohtaiset ja siirtokelpoiset maksuvälineet, kuten shekit ja velkakirjat. Vain mukana kulkevat käteisrahat tulee ilmoittaa kirjallisesti toimivaltaiselle viranomaiselle. Säädetyn ilmoittamisvelvollisuuden noudattamiseksi toimivaltaisella viranomaisella on säädetty oikeus pysäyttää henkilö ja tarkastaa hänen päällysvaatteensa ja matkatavaransa, kun hän saapuu yhteisöön tai lähtee yhteisöstä, sekä pysäyttää ja tarkastaa kulkuneuvo. Lisäksi toimivaltaisella viranomaisella on oikeus toimittaa myös muu henkilöntarkastus, jos henkilöä todennäköisin syin epäillään säädetyn ilmoittamisvelvollisuuden noudattamatta jättämisestä. Toimivaltaisella viranomaisella on oikeus pidättää ja ottaa haltuun käteisraha 5 arkipäivää, jos säädettyä ilmoittamisvelvollisuutta ei ole täytetty ja toimenpide on tarpeen sen selvittämiseksi, onko käteisrahaan syytä puuttua muun lainsäädännön nojalla. Nykyinen EU-asetuksen sääntely ei mahdollista puuttua alle kynnsarvon oleviin käteisrahoihin.

Se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö ilmoitusvelvollisuuden tai antaa ilmoituksen vaillinaisena tai virheellisenä, voidaan tuomita käteisrahan ilmoittamisrikkomuksesta sakkoon. Lisäksi laissa on säädetty tietojen rekisteröinnistä ja julkisuudesta sekä tietojen luovutuksesta, mutta velvoitetta siirtää tietoja sähköisesti ei ole.

Esityksen keskeiset ehdotukset

Toimivaltaiset viranomaiset ja käteisvarojen ilmoitusvelvollisuudet

Uudessa EU-asetuksessa käteisvarojen käsitettä on laajennettu sisällyttämällä siihen valuutan ja haltijakohtaisten maksuvälineiden rinnalle erittäin likvidit tavarat. Asetuksen liitteessä on yksityiskohtainen selonteko siitä, mitä määritelmät tarkalleen kattaisivat. Komissio on valtuutettu täydentämään delegoiduilla asetuksilla liitteessä olevia listoja siitä, mitä kuuluu käteisvarojen määritelmään, jos havaitaan uudenlaisia varojen kuljetustapoja tulevan käyttöön.

Toimivaltaisiksi viranomaisiksi, joille säädetty ilmoitukset käteisvaroista tulee tehdä ja jotka valvovat ilmoitusvelvollisuuden noudattamista, esitetään vastaavasti kuin voimassa olevassa laissa Tullia sekä poliisia ja Rajavartiolaitosta silloin, kun ne suorittavat Tullin tehtäviä vastaavasti kuin voimassa olevassa laissa. Mukana kulkevat vähintään 10 000 euron käteisvarat on velvoitettu ilmoittamaan kirjallisina tai sähköisesti ja varat on asetettava viranomaisten saataville tarkastusta varten. Ilmoituksessa annettavat tiedot ovat käteisvarojen kuljettaja, käteisvarojen omistaja, jos mahdollista, käteisvarojen aiottu vastaanottaja, käteisvarojen laji ja määrä tai arvo, käteisvarojen taloudellinen alkuperä, käteisvarojen käyttötarkoitus, kulkureitti, ja kulkuväline.

Uusi EU-asetus koskee myös esimerkiksi rahdin seassa tai kuriirilähetyksinä erillään kulkevia käteisvaroja. Toimivaltaisen viranomaisen havaittua tällaisia käteisvaroja se voi vähintään 10 000 euron määräisestä erillään kulkevien käteisvarojen siirroista vaatia lähettäjää tai vastaanottajaa tai niiden edustajaa antamaan tiedonantoilmoituksen, jossa annettavat tiedot ovat ilmoituksen antaja, käteisvarojen omistaja, käteisvarojen lähettäjä, käteisvarojen vastaanottaja tai aiottu vastaanottaja, käteisvarojen laji ja määrä tai arvo, käteisvarojen taloudellinen alkuperä, ja käteisvarojen käyttötarkoitus. Asetuksen edellyttämällä tavalla ehdotetaan säädettäväksi valtuuksia tehdä tarkastuksia kaikille lähetyksille, säiliöille tai kulkuvälineille, joissa voi olla erillään kulkevia käteisvaroja niiden löytämiseksi.

Toimivaltuudet mukana kuljetettavien käteisvarojen löytämiseksi vastaisivat edellä kuvattuja nykyisen lain mukaisia toimivaltuuksia.

Väliaikainen haltuunotto

EU-asetuksen mukaan käteisvarat voidaan ottaa väliaikaisesti haltuun kansallisesti säädettävien edellytyksin, jos mukana kuljetettavien käteisvarojen ilmoitusvelvollisuutta tai erillään kulkevien varojen tiedonantovelvollisuutta ei ole täytetty tai myös, jos on saatu viitteitä käteisvarojen yhteydestä rikolliseen toimintaan riippumatta niiden määrästä. Rikollisella toiminnalla tarkoitetaan EU-asetuksessa rahanpesudirektiivissä määriteltyä rikollista toimintaa. Väliaikaisen haltuunotto voitaisiin tehdä sen selvittämiseksi, onko käteisvaroihin syytä puuttua muun lainsäädännön nojalla, kuten nykyisessäkin laissa on säädetty. Toimivaltaisille viranomaisille esitettäisiin oikeus ottaa käteisvarat väliaikaisesti haltuun 30 päivän ajaksi. Tämä on EU-asetuksessa säädetty enimmäisaika, jota voidaan asetuksessa säädettyjen edellytysten täytyessä pidentää 90 vuorokauteen.

Sille, jolta otetaan väliaikaisesti haltuun käteisvaroja, on annettava hallinnollinen valituskelpoinen päätös haltuunotosta ja haltuunoton jatkamisesta. Toimivaltaisen viranomaisen on pidettävä kirjaa haltuun otetuista käteisvaroista.

Tiedonluovutus

Lakiehdotuksen 11 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi käteisvarojen ilmoitusten tietojen luovuttamisesta rahanpesudirektiivissä tarkoitetun rikollisen toiminnan ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Esityksessä ehdotetaan laajempaa asetuksen nojalla kerättyjen henkilötietojen tiedonluovuttamisoikeutta, kuin mitä asetuksen 9-11 artiklassa on säädetty. Luovuttamisen käyttötarkoitus on rajattu näin, koska asetuksen 13 artiklan mukaan asetuksen mukaisen henkilötietojen käsittelyn on tapahduttava ainoastaan rahanpesudirektiivissä tarkoitetun rikollisen toiminnan ennalta estämiseksi ja torjumiseksi. Ehdotettu 11 § muodostaisi siten käteisvarojen ilmoitusten tietojen asetuksen ulkopuolisen luovuttamisoikeuden, mutta josta säätämiseen kansallisesti asetuksen 13 artiklan 2 ja 3 alakohtien on katsottu antavan mahdollisuuden.

Asetuksen johdantokappaleen 33 mukaan jäsenvaltioiden olisi käsiteltävä henkilötietoja ainoastaan sellaisella tavalla, joka on asetuksen tarkoitusten mukainen. Pykälässä on siten tarkoitettu ehdottaa säädettäväksi, että käteisvaroja koskevien ilmoitusten tietoja voitaisiin luovuttaa kansallisille viranomaisille rahanpesudirektiivin tarkoittaman rikollisen toiminnan ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että tietoja voitaisiin luovuttaa vain rikoslain 34 a luvussa tarkoitetun terrorismirikoksen, huumausainerikoksen, lahjuksen antamisen tai ottamisen, lahjomisen tai lahjuksen ottamisen elinkeinotoiminnassa taikka muun rikoksen, josta voi enimmillään seurata yli yhden vuoden vankeusrangaistus, tai rikoksen, joka on tehty tai tehdään osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa, ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi.

Seuraamukset

Esityksessä ehdotetaan myös säädettäväksi seuraamuksista, jos käteisvaroja mukanaan kuljettava tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö ilmoitusvelvollisuuden tai antaa ilmoituksen vaillinaisena tai virheellisenä sekä seuraamuksista, jos erillään kulkevien käteisvarojen tiedonantovelvollisuus laiminlyödään. Esityksessä ehdotetaan mukana kuljetettavien käteisvarojen ilmoitusvelvollisuuden rikkomisesta nykyisen lain mukaista rikosoikeudellista käteisvarojen ilmoittamisrikkomusta seuraamukseksi. Koska erillään kulkevien käteisvarojen tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnissä on kyse viranomaisen päätöksen noudattamatta jättämisestä ja seuraamus tulisi voida määrätä myös oikeushenkilölle, ehdotetaan hallinnollisena seuraamuksena 50—15 000 euron suuruista virhemaksua.

Elise Luovula
Erityisasiantuntija